

Sociálne a politické analýzy

2011, 5, 2, s. 68-73

<http://sapa.ff.upjs.sk>

ISSN 1337 5555

Čáky Milan:

Čínske súvislosti. O politickom vývoji k modernizujúcej sa Číne

Recenzia

Jana Koprlová¹

V poradí tretia autorská publikácia slovenského historika a politológa Milana Čákyho venovaná spoločensko-politickému vývoju Číny vychádza z pozície záujmu širokého okruhu čitateľov z radov odborníkov, študentov aj širšej verejnosti, ktorý vyvolali autorove dve predchádzajúce vysokoškolské učebnice určené predovšetkým poslucháčom politológie *Politický vývoj v novodobej Číne* (Trnava : UCM v Trnave, 2005, 189 s., ISBN 80-89034-87-X) a *Čína - cesty k premenám* (Trnava : UCM v Trnave, 2009, 210 s., ISBN 978-80-969443-5-4), pričom na obidve uvedené knižné diela tiež priamo a bezprostredne nadväzuje. Mnohoročná pozornosť, ktorú autor sústavne otázkam predovšetkým politického vývoja ázijskej krajiny venuje, umožnila ponúknuť našej čitateľskej verejnosti dielo, ktoré malo príležitosť dozrieť v čase - jednak z hľadiska ucelenosti spracovávanej a analyzovanej problematiky, a jednak aj z pohľadu šírky a hĺbky záberu analytického prístupu autora.

---

¹ Ing. Jana Koprlová, PhD: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, Fakulta sociálnych vied, Katedra politických vied, Bučianska 4/A, 917 01 Trnava, Slovenská republika,
E-mail: janakoprlova@yahoo.com

Keď známy americký ekonóm John Naisbitt spoločne so svojou manželkou Patriciou Aburdeneovou vydali v roku 1990 dielo *Megatrendy 2000*, v zásade iba zdôraznili objektívne naplniteľné predpoklady tejto ázijskej veľmoci i obavy medzinárodného spoločenstva spájané s jednou z najstarších, no zároveň kľúčových mocností v dejinách ľudskej civilizácie. A hoci sa v súčasnom období pozícia krajiny vo vzťahu k jej demografickým vyhlídkam v dôsledku politiky „jedného dieťaťa“ zhoršuje v prospech druhej najľudnatejšej krajiny sveta Indie, naopak, pre svetovú ekonomiku, ako aj súčasné medzinárodné ekonomické vzťahy sa stáva rozhodujúcim aktérom. Ako je všeobecne známe, z nedávnej hospodárskej a finančnej krízy vyšla Čína v postavení víťaza, ktorý berie všetko, a to vďaka centrálne riadenej ekonomike, ktorá sa na celosvetových dôsledkoch krízy podieľala obzvlášť negatívne najmä v podobe direktívne stanovovaného kurzu čínskej oficiálnej meny renminbi, neoficiálne nazývanej aj čínsky jüan, voči svetovým rezervným menám, najmä však voči americkému doláru. Dnes drží táto krajina v dôsledku umelých zásahov do vývoja výmenného kurzu zo strany čínskej komunistickej vlády gigantické zásoby zahraničných mien, čo sa okrem iného fakticky odrazilo aj v skutočnosti, že Čína sa stala najväčším držiteľom štátnych dlhopisov Spojených štátov amerických, a to v sebe ukrýva aj mimoriadne vysoký potenciál hrozby dramatických dôsledkov nielen vo vzťahu k súčasnému mechanizmu medzinárodného menového trhu, ale tiež vo vzťahu k celkovej svetovej globálnej politickej klíme. Patová pozícia, do ktorej sa celé svetové hospodárstvo v poslednom období v uvedených súvislostiach dostalo, však v sebe skrýva hrozby nielen závažného ekonomického rozmeru, ale najmä politického rozmeru.

A práve všetky uvedené skutočnosti monografia, ktorá je predmetom našej recenzie, ponúka čitateľovi v mnohorakých analytických pohľadoch, sprevádzaných výkladom spätým s historickým vývojom a objasňovaním spoločensko-politických podmienok, ktorými čínska civilizácia prechádzala, a to osobitne v procese jej vývoja v predchádzajúcom storočí, najmä v období od tzv. čínskej liberálnej revolúcie v roku 1911 a vzniku republiky až dodnes. Motto Maríny Čarnogurskej „Čínu nemôžete pochopiť, kým sa nevzídete do spôsobu jej myslenia“ uvádza čitateľa do problematiky, ktorá v siedmich samostatných kapitolách podáva ucelenú výpoveď o pohnutom spoločenskom aj politickom vývoji a dianí, ktoré zásadným spôsobom poznačilo najnovšie dejiny a ktoré sa výrazným spôsobom odzrkadľuje na ďalšom, budúcom smerovaní vývoja súčasného medzinárodného spoločenstva, najmä však svetovej ekonomiky a s ňou aj svetovej politiky a globálnej bezpečnosti.

V úvode svojho diela autor objasňuje nevyhnutnosť pochopiť vzájomnú a veľmi úzku previazanosť hospodárskeho a politického vývoja krajiny, a to obzvlášť v období od začiatku hospodárskej reformy a modernizácie čínskej spoločnosti v roku 1978 až doposiaľ, pričom tiež zdôrazňuje kľúčovú úlohu, ktorú ekonomická reforma krajiny vo vzájomnom prepojení s politickými zmenami, spoločne nazývanými aj ako „piata reforma“, vzájomne zohrávajú.

Vlastný výklad začína autor prvou kapitolou nazvanou *Európska civilizácia a Čína v historickom kontexte*. Svoju pozornosť v nej upriamuje jednak na objasnenie fenoménu tzv. akulturizácie vzťahov Európy s čínskou civilizáciou, a jednak na komplexnú interpretáciu

problematiky európskych ideológií v Číne, procesov usilujúcich o implantovanie kresťanstva, ako aj na ucelenú charakteristiku mocenských cieľov a nástrojov koloniálnej politiky.

V druhej kapitole s názvom *Vplyv ideológie liberalizmu na čínsky reformný proces. Sinoliberalizmus* sa autorov výklad sústreďuje najskôr na analýzy procesov, ktorými čínska spoločnosť prešla na svojej ceste od začiatkov politiky čínskeho reformizmu až k sinchajskej revolúcii, kde sa osobitne zaoberá tiež hodnotením vzájomného vzťahu a prekážok stojacich medzi čínskymi duchovnými tradíciami a technickými inováciami vtedajšieho západného sveta ako kľúčového východiska pre posúdenie vplyvu Európy na vznik čínskej proreformnej elity, pričom svoje hodnotiace analýzy v úvodnej časti druhej kapitoly završuje zamyslením sa nad predpokladmi, vplyvom i dôsledkami politického myslenia Sunjatsena, a tiež úlohou, ktorú vo vtedajšom období zohrával v krajine práve politický nacionalizmus. V ďalšej časti kapitoly prezentuje autor podrobnejšie zlomový rok 1911, spájajúci sa s čínskou liberálnou revolúciou a vznikom republiky, pričom samostatne analyzuje vývoj politického charakteru čínskej republiky po roku 1912, kde hodnotí mieru vplyvu a dosahu myslenia Sunjatsena, vrátane samotného procesu rozvoja čínskeho liberalizmu, tzv. sinoliberalizmu, a napokon problematiku druhej kapitoly završuje historicko-politologickým objasňovaním významu tzv. Hnutia 4. mája.

V poradí tretia kapitola nazvaná *Marxizmus, sinomarxizmus a maoizmus* výkladovo bezprostredne nadväzuje na predchádzajúcu kapitolu. Z hľadiska analyzovaného obdobia sa sústreďuje na objasňovanie politického vývoja a diania v krajine až do roku 1949, pričom sa zameriava na otázky prenikania európskej ľavicovej ideológie do Číny, a to najmä vo vzťahu k mysleniu Mao Ce-tunga, ďalej na vymedzenie charakteru a podstaty národnej revolúcie aj sprievodného úsilia o dosiahnutie politickej jednoty, a napokon aj na objasnenie prevratu Čankajška, v bezprostrednom spojení s procesmi konca liberalizmu. V záverečnej časti tretej kapitoly ponúka autor čitateľovi na pozadí výkladu ideológie a politickej praxe sinomarxizmu analýzu politických aspektov občianskej vojny v krajine v období rokov 1945 až 1949.

Nasledujúcou, celkovo štvrtou kapitolou monografie s názvom *Od politiky spolupráce k roztržke so Sovietskym zväzom* otvára už autor problematiku politického vývoja v krajine v období Mao Ce-tunga v rokoch 1949 až 1976. Okrem historicko-politologického objasnenia kľúčových princípov ideológie Mao Ce-tunga sa vo svojom výklade sústreďuje tiež na otázky politiky „Veľkého skoku“, samotnej ideológie aj skutočnej podoby realizácie tzv. kultúrnej revolúcie, ako aj na vymedzenie vtedajších vzťahov medzi územím Čínskej ľudovej republiky a Taiwanu. Vlastný výklad obsiahnutý vo štvrtnej kapitole završuje autor snahou o ucelenú politologickú analýzu problematiky kultúrnej revolúcie.

Piata kapitola pomenovaná *Ideové východiská hospodárskych reforiem* ťažiskovo prezentuje problematiku tzv. novátorskej politiky Teng Siao-phinga. Autor v nej poukazuje na rozhodujúce problémy, na ktoré narážala uvedená politika v prvom období uplatňovania reforiem Teng Siao-phinga, pričom zároveň predstavuje a vysvetľuje reakcie zahraničia na tien-an-menské udalosti, ako aj oficiálne stanovisko samotnej krajiny k západnej ideológii ľudských práv. Osobitnú pozornosť v tejto časti piatej kapitoly venuje otázkam a politickým

súvislostiam neokonzervativizmu a neoetatizmu. Nasledujúca časť kapitoly sa už zameriava na druhú etapu hospodárskych reforiem a procesy, ktoré sú pre ňu charakteristické. Autor v nej bližšie analyzuje tzv. teóriu spoločenských nákladov, otázky neoetatizmu vyvstávajúce v uvedenom období a vymedzuje aj súvisiace prístupy k tzv. Ázijskému rozvojovému modelu.

V šiestej kapitole pomenovanej *Svetový globalizačný proces a Čína* sa už pozornosť autora koncentruje na otázky medzinárodného postavenia krajiny v období hospodárskych reforiem, za súčasného hodnotenia politického vývoja v Číne po Teng Siao-phingovi v období po roku 1997, ako aj súvisiacej tzv. teórie o troch zástupcoch. V ďalšej časti kapitoly autor analyzuje procesy uplatňovania politickej stratégie „jedna krajina - dva systémy“, pričom tu čitateľovi ponúka súčasne viaceré pohľady na politologické hodnotenie reformného procesu. V záverečnej časti šiestej kapitoly sa autor zamýšľa nad ideológiou univerzalizmu a čínskou politickou kultúrou - jednak vzhľadom k politologickým názorom Samuela P. Huntingtona, a jednak s ohľadom na Huntingtonove postoje k čínskej zahraničnej politike.

Záverečná, siedma kapitola monografie pomenovaná *Čína - významný faktor svetovej politiky* prezentuje v ucelených pohľadoch tri relatívne samostatné problematiky postavenia Číny v dnešnom medzinárodnom spoločenstve. Prvá oblasť zameraná na objasnenie pozície krajiny ako novej, respektíve obnovenej regionálnej mocnosti predstavuje aktuálne otázky uplatňovania tzv. politiky otvorenosti, ako aj politickej premeny Taiwanu, ďalej taiwanského nacionalizmu, a osobitne tiež tibetskej problematiky. Druhá hlavná oblasť poslednej kapitoly sa venuje problematike nových politických elít štvrtej generácie, kooperatívnemu charakteru zahraničnej politiky Číny, a ďalej osobitne aj tematike ujgurského separatizmu, islamského terorizmu a panturkizmu, a následne aj prioritám medzinárodnej politiky Číny, ako sú dobré susedstvo, mierový rast alebo multipolarita. Neopomínajú sa pritom ani aktuálne politické a ekonomické vzťahy krajiny s Ruskou federáciou či analýza problematiky čínskych záujmov v širšom stredoázijskom priestore. Mimoriadny priestor venuje autor v záverečnej kapitole aj otázkam súčasných politických a hospodárskych vzťahov krajiny so Slovenskou republikou, ďalej problematike jej strategického partnerstva s Európskou úniou, a taktiež téme čínskeho kultúrneho relativizmu odmietajúceho západný univerzalizmus. Svoj výklad autor završuje komplexným analytickým hodnotením postavenia krajiny v nedávnej svetovej hospodárskej a finančnej kríze.

Na základe podrobného preštudovania publikácie, ktorá je predmetom tejto recenzie, možno uviesť, že predmetná autorská monografia predstavuje mimoriadne hodnotné knižné dielo predovšetkým z hľadiska jej historického svedectva o politických, spoločenských, ako aj ekonomických procesoch, ktorými čínska spoločnosť prechádzala vo svojich najnovších, v podstate moderných dejinách, najmä však od roku 1911 až do súčasného obdobia. Autor v nej predostiera vlastné, ale aj sprostredkované analýzy procesov predovšetkým politického a spoločenského vývoja krajiny prostredníctvom mimoriadne fundovaného, rokmi vyzretého a skutočne skúseného pohľadu odborníka historika a politológa, pričom však rovnako zrelý hodnotiaci postoj dokáže zaujímať aj v prípade hodnotení procesov a reforiem bezprostredne súvisiacich s ekonomickým vývojom krajiny, a to všetko vďaka obzvlášť hlbokým znalostiam

čínskych dejín a reálií. Mimoriadne početné a faktograficky bohaté vstupy do problematiky významne uľahčujú čitateľovi jeho orientáciu v prezentovaných a analyzovaných čiastkových problematikách, najmä s ohľadom na skutočné pochopenie pohnútok, východísk, princípov, súvislostí, prínosov alebo rizík celospoločenských reformných procesov. Je totiž mimoriadne nevyhnutné si uvedomiť, že Čína je veľmocou nielen z pohľadu politického, ekonomického, populačného, ale rovnako aj z hľadiska duchovného, kultúrneho, a napokon aj jazykového. Pri zohľadnení skutočnosti, že sa jedná o krajinu s centrálnou riadenou ekonomikou, je pre bežného Európana bez sprievodného objasnenia všetkých rozhodujúcich osobitostí, ako aj rozmerov života analyzovanej čínskej spoločnosti vďaka historicko-faktografickému výkladu všetkých kľúčových udalostí a diania v podstate nemožné pochopiť a správne interpretovať význam a dosah problematiky, ktorá je predmetom výkladu tejto monografie.

Spomedzi ďalších významných pozitív predmetnej monografie možno vyzdvihnúť tiež skutočnosť, že pod súčasnú podobu faktografických textov, ako i sprievodných hodnotiacich analýz sa vo významnej miere podpísali aj roky, počas ktorých viaceré časti tejto publikácie prechádzali procesom „dozrievania“ prostredníctvom ich dopĺňania či iných skvalitňujúcich autorských korektúr a zásahov. Vo vzťahu k voľbe osôb troch recenzentov publikácie možno poukázať na skutočnosť, že ide o významných slovenských odborníkov z oblasti politológie, osobitne vo vzťahu k problematike politických systémov rôznych krajín (a osobitne ázijských krajín), teórie politiky, ako aj verejnej správy. Vyzdvihnúť sa však žiada aj pomerne rozsiahle zastúpenie predovšetkým zahraničnej odbornej aj vedeckej literatúry a citačného aparátu a príjemný dojem zanecháva v čitateľovi taktiež záverečné zhrnutie v čínskom jazyku, teda v jazyku krajiny, o ktorej predmetná publikácia pojednáva.

Na druhej strane, v uvedenej publikácii ako vedeckej autorskej monografii absentujú niektoré, z formálneho hľadiska exaktne vymedzené nevyhnutné náležitosti, predovšetkým jednoznačne vymedzený cieľ, prípadné stanovenie hypotéz, ktoré by bolo možné na základe analytických hodnotení skúmaných čiastkových problematik verifikovať, ako aj ich súhrnné komplexné zhodnotenie v závere monografie, a tiež registre: osobitne by sa žiadalo v prípade tejto monografie zaradiť na koniec publikácie práve menný a vecný register. Okrem toho tiež samotné analýzy, ktoré sa vzťahujú na hodnotenie prezentovaných čiastkových problematik politických a spoločenských súvislostí vývoja čínskej občianskej spoločnosti, majú spravidla iba deskriptívny, teda popisný charakter a pri súčasnom popise viacerých skutočností tak čitateľovi miestami nemusia byť úplne zreteľné všetky vyplývajúce väzby a súvislosti, ktoré mu autor prostredníctvom výkladu mienil sprostredkovať. Osobitne politologické analýzy sú prítomné často len sprostredkovane, preto by sa v prípade analyticko-hodnotiacich vstupov autora do čiastkových problematik žiadalo doplniť ich s ohľadom na zlepšenie ich celkovej vypovedacej schopnosti a transparentnosti odovzdávaných informácií grafickými prehľadmi. Jednoznačne najväčší nedostatok uvedenej publikácie predstavuje jej technicko-formálna stránka, ktorá sa vyznačuje prítomnosťou viacerých formálnych nedostatkov, ktoré pomerne rušivo pôsobia na proces odovzdávania posolstva knihy čitateľovi. Osobitne sa to prejavuje najmä v nedostatočnej úrovni formálno-technického spracovania obsahu publikácie, kde sa

číslovanie strán objavuje iba pri začiatkoch hlavných kapitol, čo vo významnej miere sťažuje orientáciu v samotnom texte publikácie. Už na prvý pohľad je zrejmé, že publikácia neprešla technickou ani jazykovou korektúrou, čo je v nej však aj uvedené. Niektoré časti textu práve z uvedeného dôvodu pôsobia pri prvom čítaní natoľko nesúrodo, že to navodzuje predstavu, že text miestami nie je z logického hľadiska štruktúrovaný úplne najúčelnejšie vzhľadom na konzistentnosť odovzdávanej informácie.

Nedostatky spájajúce sa s prítomnosťou formálno-logických alebo gramatických chýb spojených práve s absenciou procesov jazykovej, ako aj technickej úpravy sú však napriek všetkému v podstate zanedbateľné v porovnaní s jedinečným odkazom publikácie a bohatým svedectvom, ktoré o historickom, politickom aj spoločenskom vývoji Číny ako rozhodujúcej svetovej veľmoci za posledných sto rokov svojím čitateľom autor ponúka. Ako odborník na prierezové otázky medzinárodných ekonomických vzťahov v rovine hospodárskej, sociálnej, politickej či medzinárodno-právnej môžem skonštatovať, že recenzovaná monografia *Čínske súvislosti. O politickom vývoji k modernizujúcej sa Číne* autora Milana Čákyho predstavuje jedinečný autorský počin, ktorý v slovenskej odbornej knižnej literatúre nemá vzhľadom na ucelenosť i šírku prezentovanej problematiky novodobých dejín a reálií čínskeho politického a spoločenského vývoja obdobu.